



MEDLEMSBLAD

Nr. 129

Juni 2011



Historielaget arrangerte 5-torpsvandring på Varaldskogen søndag 22. mai. Vel 60 deltakere var med på turen. Bildet viser vandrere foran stua i Kvåho. Foto: Kåre Lunderbye.

Utflukt til Finsrud



Lørdag 21. mai var Historielaget på besøk i nabobygda Finsrud. Sammen med hobbyklubben på stedet og Eidskog Slektshistorielag ble vi bortimot 60 personer. Hobbyklubben med Marit og Ole Finsrud i spissen sto som vertskap med god servering og interessant informasjon. Historien viser at det har vært mye samkvem og inngifte mellom folk fra søndre Austmarka og Finsrud. Vi ble geleidet gjennom bygda fra Billa i sør til Klemetsbråten i nord med stedets folk som guider.

Her er noen av deltakerne på sagtomta der det var samling med lapskaus og kaffe. Foto: Kåre Lunderbye.

Innhold

Nytt fra laget	3
Årsmøtet	5
Oddvar Jakobsen	8
Nye finske stedsnavn	13
Brødbøl skole 1952	15
Austmarkinger i Amerika	18
Olof Swensson	18
Tjiruverket ved Møkeren	22
Børthus'en	26
Dikt	28
Godt sagt	29
Austmarka-nytt	30
Vandringsfolk	31

Nytt fra laget

Nye medlemmer

Solveig Storsveen (f. Svendsen), Sørskogbygda. Gullborg Bakås (f. Svendsen), Fetsund. Jan Erik Svendsen, Sandvika. Lene Heimdal, Hokåsen. Åse Ånerud (f. Kolbjørnsrud), Magnor. Karen (Ka) Gran. Synnøve Roverudseter (f. Nordby), Disenå. Stein Roverudseter, Kirkenær. Berit Werner Erichsen, Nunne Moss, Kongsvinger, Rune Mørk Stensrud, Oslo.

Gaver til laget

Fra Gunhild Nordby: Fiskegarn og risju av eldre dato. Fra Heidi Finbråten og Terje Kisamoen: Takstein til Tunet. Hjertelig takk for gavene.

Midtsommer på Tunet

Fredag 24. juni fra kl. 17.00 innbyr vi alle til midtsommertreff på badeplassen ved Tunet. Austmarka Vel og Historielaget har sin tradisjonelle, uformelle samling, der vi holder varm grill og dere tar med grillmat og drikke. De som ønsker, kan starte med et bad. Ellers blir det allsang, og vi ønsker at noen tar med et musikkinstrument.

Vel møtt!

Austmarka Marken lørdag 13. august

Vi kan foreløpig tilby følgende program:

Vi kjører i år med gratis inngang.

Underholdning er ikke bestemt ennå.

Aktiviteter for barna: Snekring, skyting, ponniridning, hundeoppvisning og dyreskue (mulig mer).

Hesteskokasting.

Tjærebrenning.

Veving i Bråstava.

Slektsforskning.

Historielaget har stand og utlodning.

Kiosk med kaffe, vafler, pølser, brus og is.

Servering av tradisjonsmat, rømmegraut og grytstappe.

Mange bodplasser med interessante utstillere.

Auksjon på Låvebrua.

Arstun: Utstilling av bilder, samt utstilling i forbindelse med utvandringen til Amerika.

Stråhatten: Dansefest på kvelden i regi av Kulturkompaniet.

Arrangementet starter kl. 11.00.

Bestilling av bodplass: Rolf Amundsen, tlf. 993 95700.

Hjertelig velkommen til årets Austmarka Marken!

Rolf Amundsen.

Slåttedugnad i Abborhøgda

Lørdag 30. juli er det igjen dugnad med slåttene i Abborhøgda. Vi får betalt av Statskog for å slå og rydde vekk grasen rundt husene der, samt noen ekker. Dette vil kunne gi kjærkomne kroner i lagets kasse.

Vi trenger flere folk med rive, noen med ljå eller ryddesag og noen som kan servere oss mat som blir innkjøpt.

Frammøte ved garasjen nede ved vegen til Abborhøgda kl. 9.00. Med tanke på bevertning ber vi om at du melder fra til Åge, tlf. 917 02455, om du kan stille opp.

Velkommen til slåttønn og sosialt samvær!

Dugnadsfest 19. august

Fredag 19. august kl. 17.00 inviterer vi til grillfest på Austmarka Bygdetun. Alle som på en eller annen måte har gjort en innsats for Historielaget i løpet av året, er velkommen til gratis grillmat og drikke, samt kaffe og kaker. Ved dårlig vær samles vi på Arstun.

NB! Våre medhjelpere bør notere seg dette nå, da det ikke blir gitt annen innbydelse.

Vel møtt til velfortjent fest!

Årsmøtet

Søndag 27. mars holdt Historielaget årsmøte. 34 av lagets medlemmer hadde funnet veien til Arstun for å høre om lagets aktiviteter i 2010 og planene for kommende år.

Aktiviteter

Styrets årsberetning omfatter om lag 30 små og store saker som styret har hatt til behandling i året som gikk. Den største inntektskilden er medlemskontingenten fra de om lag 660 medlemmene. Av inntektbringende aktiviteter kan vi nevne Austmarka Marken, salg av egenprodusert kalender og betalt dugnad i Abborhøgda. I tillegg gir Grasrotandelen klingende mynt i lagskassa.

Laget arrangerer turer, vandringer, temadager, utstillinger, badstubading, julegranbrenning, åpent skolemuseum på Skinnarbøl grillfest med mer.

Av større prosjekter som vi jobbet med i 2010 kan vi nevne slutføring av arbeidet med Nystun. Huset framstår nå på det nærmeste slik det gjorde der det opprinnelig sto. Som mange sikkert har observert har Austmarkakongen (Austmarkas største gran) fått plass på Tunet.

Vi jobber kontinuerlig med medlemsbladet som utgis med 4 nummer i året, digitalisering av bilder, registrering av historielagets mange gjenstander og guiding av grupper og enkeltpersoner.

Historielaget lanserte på tampen av året egen hjemmeside på Internet. På www.austmarkahistorielag.no vil du finne informasjon om laget, finne nyheter og aktiviteter, se på lagets rikholdige bildemateriale, lese gamle utgaver av medlemsbladet, diskutere slektsforskning og mye mer.

Det foregår betydelig samarbeid med andre lag og foreninger. Styret har deltatt i møtevirksomhet i Norsk Skogfinsk Museum, Finnskogtinget, Skogfinske Interesser i Norge og Kongsvinger Museumsforening for å nevne noe.

Regnskap

Regnskapet er samkjørt med de øvrige avdelingene i Norsk Skogfinsk Museum, men blir spesifisert for hver avdeling slik det ble presentert på årsmøtet. Museets frist for innlevering av revidert regnskap er etter Historielagets årsmøte. Regnskapet ble derfor godkjent av årsmøtet under forutsetning av at det godkjennes av revisor. Regnskapet viser et overskudd i 2010 på om lag 44 000 kroner. Regnskapet viser at kostnadene til lys, og varme er betydelige. Styret har fått i oppdrag av årsmøtet å vurdere varmepumpe som alternativ varmekilde. Regnskapet viser at Historielaget ved årsskiftet hadde om lag 150 000 kroner ”på bok”.

Arbeidsprogram og budsjett

Mange av Historielaget prosjekter er årlige og løpende, som medlemsblad og kalender, drift og vedlikehold av bygningsmassen og drift og oppdatering av hjemmesiden. Vi skal naturligvis videreføre arrangementer som Austmarka Marken, temakvelder, vandringer, og vi skal fortsette å dokumentere og ta vare på bilder og gjenstander.

Noen større prosjekter er på trappene. Det skal bygges tak over Austmarkakongen i løpet av 2011, det skal planlegges og forhåpentligvis settes i gang bygging av Hørsjøbrua. Laget har et frøenseanlegg som det skal bygges hus til i tilknytning til mølla. Dette er et stort prosjekt hvor også Norsk Skogfinsk Museum skal bistå både praktisk og økonomisk. Historielaget har et ønske om å presentere mølla og dets nærområde som et møllehistorisk område med maskiner/utstyr som har tilknytning til bearbeiding av korn. På samme måte ønsker vi at Sjøviksaga skal vise publikum gammel sagdrift. Vi har også en stekkemaskin som må restaureres og settes opp i tilknytning til saga.

Budsjettet for 2011 balanserer med en inntekts- og utgiftsside på 236 000 kroner.

Valg

Valgkomiteens forslag til styre og utvalg var uten motkandidater og fikk enstemmig tilslutning.

Leder:	Vidar Pedersen
Nestleder:	Åge Sørmoen
Kasserer:	Rolf Amundsen
Sekretær:	Knut Holmen
Styremedlemmer:	Lena Haakerud, Anne Lise Solbergseter og Per Skoglund
Varamedlemmer:	Mona Øverby, Elisabeth Lindberget og Sissel Solvin

Bygdetunet: Knut Holmen (leder), Erik Hamre (ny), Aud Dybing, Bjørn Dybing, Grethe Svendsen, Kåre Svendsen, Per Thoresen Møller, Åge Karterud og Kjell Øverby.

Bilder, intervjuer og skrifter: Oddvar Jakobsen, Åge Sørmoen og Vidar Pedersen

Kulturminnesmerker: Oddbjørn Evensen, Thor A. Rønning, Bjørn Moen og Bjørn-Ulf Østgård.

Markenskomite: Rolf Amundsen (leder), Elisabeth Lindberget, Hugo Torp, Geir Bottilsrud, Kjell Femoen, Mona Øverby, Bente Fjellvang og Thor Bråthen.

Representantskapet i Skogfinsk Museum: Rolf Amundsen, Vidar Pedersen, Kåre Lunderbye (vara) og Anne Lise Solbergseter (vara).

Styret i Kongsvinger Museumsforening: Rolf Amundsen og Kåre Lunderbye (vara).

Materialforvalter: Kjell Eriksen.

Vaktmester Arstun: Per Thoresen Møller

Utleiere av Arstun og Tunet: Elisabeth Lindberget (tlf. 930 20411) og Unni Skilbrigt (tlf. 918 57931).

Red. komite for medlemsbladet: Åge Sørmoen og Vidar Pedersen

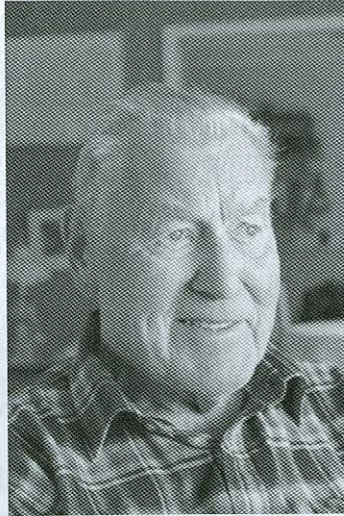
Etter årsmøtet ble det servert kaffe og kaker, loddet ut flere flotte ting og vist en film med tilknytning til skogfinsk historie.

Vidar

Oddvar Jakobsen

Av Åge Sørmoen

Han har vært så mye mer enn en skolelærer, pensjonert rektor Oddvar Jakobsen på Austmarka. Gjennom en periode på 50-60 år har han vært sentral i svært mange aktiviteter på Austmarka og også i Kongsvinger kommune.



En iherdig unggutt

Oddsens var ikke så god for at Oddvar skulle bli "en samfunnets støtte" i Austmarka og Kongsvinger. Han ble født i Nyhusgården, en "gråbeingsgård" i Øvrebyen, Kongsvinger 23. juli 1928. Mora var eneforsørger, og den unge gutten fikk føle fattigdommen på kroppen. Men guttungen viste seg å være både skoleflink og arbeidsvillig. Tidlig tok han seg jobb som avisbud før han gikk på skolen, og han hogg ved og gikk ærend for naboene.

Det var ikke vanlig at ungdom fra ubemidlede familier fikk videre utdanning for 70 år siden. Men ved at Oddvar bidro til egen forsørging og ved naboers støtte og oppmuntring kunne han fortsette på skole. Han tok realskoleeksamen og deretter artium. Så bar det til lærerskolen på Elverum, der han ble uteksaminert som lærer 1952. I mellomtida avtjente han militærtjenesten og var i Tysklandsbrigaden 1950-1951.

På Elverum var det også sykepleierhøgskole, og her traff Oddvar Karin Sæther fra Sander som ble hans trofaste livsledsager. De giftet

seg i 1952, og Oddvar flyttet til Vikna i Nord-Trøndelag, der han hadde sin første lærerpost mens Karin fullførte sykepleierutdannelsen.

Lærerpost på Austmarka

I 1953 kom han tilbake til heimtraktene – til ledig lærerstilling ved Masterud skole. Den gang var ikke Masterudvegen ferdig utbygd. Oddvar forteller at flyttelasset ble kjørt med lastebil til Knauserud (der vegen tar av til Høyby), og deretter var det hestetransport videre fram til Masterud.

Det unge paret fant seg fort til rette i Masterud-grenda, og de ble godt mottatt av stedets folk. Mens de bodde der ble eldstebarnet Berit født. Oddvar og Karin fikk merke hva det ville si å være de eneste i grenda med utdanning utover folkeskolen. Oddvar hjalp til med å skrive søknader, selvangivelser og å forme brev. Han var også med og sang ut folk som var døde – en skikk som gjerne ble tatt hånd om av stedets lærer, men som nå for lengst er borte.

I 1955 ble skolen i Masterud nedlagt og sentralisert til Skullerud. Familien Jakobsen fulgte med og ble deretter boende i Austmarka sentrum – først i Kjerkestua, så i Samvirkelaget, og sist i Hagbakken der de bygde hus.

Oddvar ble nå tilknyttet framhaldsskolen og var lærer der helt til ungdomsskolen kom i 1968. På Austmarka var det ingen ungdomsskole, så elevene måtte kjøres med buss til Kongsvinger. Et par år var Oddvar med til Kongsvinger som ungdomsskolelærer, men kom tilbake til Austmarka - nå som rektor ved skolen.

Oddvar var ingen streng og autoritær skikkelse ved kateteret, men holdt likevel god disiplin. Han hadde en kameratslig måte å omgås elevene på, og han var vel den første lærer på Austmarka som elevene tiltalte ved fornavn.

Lokalpolitikeren

Oddvar ble tidlig politisk interessert. Han beskriver sitt første engasjement slik: "- Jeg har alltid vært interessert i samfunnsproblemer, og inspirert av innsatsen som Russland gjorde under krigen mot Tyskland og videre propagandaen om arbeiderstaten Russland meldte jeg meg i likhet med mange andre inn i NKU (kommunistenes ungdomsbevegelse). Etter hvert kom sannheten om forholdene i

Stalins Russland for dagen, og da Russland okkuperte sine naboland, var det slutt med sympatien for politikken i det landet”.

På Austmarka ble Oddvar tidlig medlem i Arbeiderlaget, og i 1964 kom han med i kommunestyret. Her satt han i 20 år, derav 16 år i formannskapet og de to siste åra som varaordfører. Hadde han villet, kunne nok Oddvar ha blitt ordfører etter Odd Finsrud, men han syntes 20 år i Kongsvingers styre og stell var nok.

Oddvar Jakobsen fikk være med å styre Kongsvinger i ei tid med rivende utvikling av byen som vekstsenter. Også Austmarka fikk ta del i utviklingen. Det satt flere austmarkinger i kommunale styreverv, og med Oddvar i spissen ble det ordnet med byggefelt, ungdomsskole, vannverk, renseanlegg og eldreposter, for å nevne noe. I kommunens friluftsnemnd satt han i flere år og bidro til at det ble offentlig badeplass midt i bygda, og at kommunen kjøpte Smørholmen som utfartssted i skisesongen.

At Arbeiderlaget på Austmarka fortsatt eksisterer og at det fortsatt er 1. mai-feiring i bygda, kan nok Oddvar ta æren for. Med små avbrudd har han sittet som leder i Arbeiderlaget i 30 år.

Idrett og friluftsliv



Oddvar ved hytta i Rendalen med dagens fangst av bekkørret.

Oddvar har alltid likt å ferdes ute i naturen. Han er fortsatt en ivrig pilker, og om seinsommeren tråler han myrene etter molter. Han trivdes med å delta i kommunens friluftsnemnd og legge forholdene til rette for allmennheten til å komme ut i skog og mark.

Han deltok litt i bedriftsfotball og orientering, men ble ingen stor konkurranseutøver. Hans styrke var å organisere, og han fikk i stand idrettsmerke-øvelser, slik at han og seks-sju andre austmarkinger ved samme anledning kunne motta Idrettsmerkestatuetten. Oddvar var leder for Austmarka Idrettslag i 17 år og er æresmedlem i laget.

Historielaget

Å ta vare på bygdas historie har alltid ligget hans hjerte nær. Oddvar likte å prate med eldre folk om opplevelser i gamle dager, og han noterte ned eller tok opp på lydbånd. Han laget skrift til Austmarka kirkes 150-årsjubileum og skrev hefte om Austmarka Arbeiderlags 100-årsberetning. Oddvar sto også som redaktør av boka Krigsminner fra Austmarka 1940-1945. Utallige er de timene han har arbeidet på dugnad for Historielaget.

Oddvar var leder i Austmarka Historielag i 15 år, og han er æresmedlem i laget.

Deltok i det meste

Det er ei imponerende lang liste med aktiviteter og tillitsverv Oddvar kan se tilbake på. I tillegg til det som er nevnt over, må vi også ta med dette:

- Aktiv medlem i Kongsvinger Lions Club fra 1984. Var leder i 1998/99. Har mottatt Melvin Jones Fellows plakett for samfunnsmessig innsats.
- Formann i Austmarka Vannverk i tida før verket ble kommunalt.
- Formann i TV-lag i bygda som arbeidet for bedre dekningsforhold.
- Formann i brannvesenet under oppbyggingen av frivillig brannvern på Austmarka på 1960-tallet.
- Med i Austmarka Sangkor en stund, enda sang ikke var hans sterke side!
- Satt som medlem i menighetsrådet en periode.

- Er ofte brukt som sangforfatter og taler ved festlige anledninger. Sangene og talene hadde bestandig poeng, og hans underfundige humor kom alltid fram.

Ingen oppgave for liten – ingen for stor

Å nekte å ta på seg arbeid og oppgaver var ukjent for Oddvar. Han var villig til nær sagt alt: å lese opp tall på bingo, å hogge ved til kølamile – eller å stake opp kloakkrøret på Skytterhuset midt under en nyttårsfest. Med like stor selvfølgelighet kunne han svinge ordførerklubba i kommunestyret, være vertskap for statsministeren ved hans besøk under Skogsarbeiderdagene i 1978 – eller stille opp på slottet ved mottakelse hos Kongen.

En hedret mann

Vi har allerede nevnt at Oddvar er æresmedlem både i Idrettslaget og Historielaget. I fjor ble det søkt Arbeiderpartiet sentralt om æresmedlemskap for ham. Men for å oppnå det måtte han nok ha vært med i storting, regjering eller sentralstyre. I hvert fall ble han tildelt Norske Kommuners Sentralforbunds hederstegn for lang politisk virksomhet. Den største heder han har oppnådd er uten tvil Kongens fortjenstmedalje i sølv i 1993 og påfølgende audiens hos kong Harald.

Vi har sikkert ikke fått med alt som Oddvar Jakobsen har vært med på gjennom et 83 årig liv. Det husker han nok ikke sjøl en gang, til tross for at han er oppegående og klar i hodet. Men han gleder seg ved å se tilbake på et aktivt liv – og ikke minst at Austmarka er ei livskraftig bygd.

Nye finske slektsnavn fra Austmarka og Eidskog

Av Jan Myhrvold

En del av papirene etter Carl Axel Gottlunds ligger i arkivet til Det finske litteraturselskapets arkiv i Helsingfors og på det finske Riksarkivet.

Forskernettverket FINNSAM har vært og fotografert papirene i arkivet til Det finske litteraturselskapet i Helsingfors (Gottlundiana). Jeg har vært så heldig å få oversendt ett av disse fotografiene fra Jan-Erik Björk, som var i Helsingfors og fotograferte sammen med Seppo Remes.

Arket inneholder ei navneliste fra Finnskogen, og er en del av innholdet i Gottlundiana 192. De fleste navnene på arket er fra sørsida av Varalden og Møkeren og fra de nordøstligste delene av Eidskogen. Jeg har skrevet av den håndskrevne lista for at flere skal få sett den. Det fins ytterligere 11 sider med slike navnelister i Gottlundiana 192.

Lista er unik ettersom det er flere personer på lista som aldri tidligere har vært nevnt med finsk slektsnavn. Det er for eksempel folk med finsk slektsnavn fra Holsætra på lista. Jeg tviler på at Gottlund selv møtte alle disse personene, og en del av informasjonen om slektsnavn har han fått gjennom brevveksling og fullmaktstater som folk på Finnskogen samlet sammen og sendte ham. Fullmaktene ble sendt ham for at han skulle snakke deres sak overfor svenske myndigheter i Stockholm (vi var i union med Sverige på denne tida). Arket med navnelista er en del av et større skriv sendt til den svenske kongen om finnenes situasjon etc. i 1823.

Det er meget interessant å se at folk i Holsætra fremdeles kjente til sine finske slektsnavn på 1820-tallet!

På det samme arket er det med noen navn fra Lekvattnet, men de er ikke tatt med i avskriften her. Vi finner også folk uten finsk bakgrunn,

og det er tydelig at også disse håpet at Gottlunds offensiv mot svenske myndigheter skulle kunne bedre deres situasjon.

Jeg har normert fornavn, patronym og gårdsnavn i henhold til dagens skrivemåte. Slektsnavnene er skrevet eksakt slik de står i originalen.

Gårdsnavn	Gottlunds navn	Fornavn	Patronym	Slektsnavn	Kommentar
Holsætra		Arne	Persen	Vaisinen	
Holsætra		Ola	Olsen	Vaisinen	
Holsætra		Berger	Olsen	Vaisinen	
Holsætra		Anders	Persen	Vaisinen	
Holsætra		Anders	Gulbrandsen		
Holsætra		Kristoffer	Larsen		
Holsætra		Håken	Gulbrandsen		
Holsætra		Johan	Johansen	Tingelöf	
Kokkanstorpet	Kokkastorpet	Arne	Hansen	Valkoinen	
Grastad		Ola	Nilsen		
Sørgårdssætra		Tor	Johansen		
Brunsborg		Tosten	Olsen	Moilainen	
Brunsborgsætra		Johan	Olsen	Porka	
Steffenstorpet		Erik	Andersen	Soikainen	
Bottilsrud		Ola	Gundersen		
Bottilsrud		Ola	Eriksen		
Karterud		Amund	Amundsen		
Karterud		Amund	Olsen		
Karterudsætra		Anders	Andersen		
Gåsvika		Kristoffer	Larsen		
Kalberget		Nils	Eriksen		Overstrøket
Karterudsætra		Anne	Eriksdatter	Nikarainen	Enke
Finsrud		Kjeller	Håkensen		
Finsrud		Erland	Børresen		
Finsrud		Børre	Kjellersen		
Korphølet	Kärphälä	Erik	Gundersen		
Vangen		Henrik	Olsen	Kinniäinen	

Austgarden		Jakob	Johansen	Soikkainen	
Austgarden		Arne	Arnesen	Soikkainen	
Austgarden		Ola	Arnesen	Soikkainen	
Austgarden		Auen	Persen	Soikkainen	
Austgarden		Anders	Eriksen	Soikkainen	
Skullerud		Hans	Olsen	Soikkainen	
Skullerud		Hans	Olsen		
Skullerud		Amund	Syversen		
Frelset		Ola	Olsen		
Sikåa	Siikajoki	Hans	Eriksen	Valkoinen	
Sikåa	Siikajoki	Ola	Olsen	Soikkainen	
Bakken		Ola	Johansen	Soikkainen	
Steinbråten	Kiviaho	Ola	Sigfridsen	Ollilainen	
Holmby		Henrik	Eriksen	Soikkainen	
Mortenbråten		Erik	Sigfridsen	Hämäläinen	
Åmot		Erik	Andersen	Soikkainen	
Linna		Ola	Olsen	Soikkainen	
Linna		Ola	Hansen	Soikkainen	
Åberget		Hans	Amundsen	Soikkainen	
Åsmoen		Amund	Johansen	Soikkainen	

Brødbøl skole 1952

Bilde på de neste to sider

Første rekke fra venstre: Knut Skullerud, Max Utgaarden, Bengt Haakerud, Dag Grasmo, Liv Haakerud, Marianne Baumgartner Brødbøl, Wenche Olsen, Berit Narvestad, Marry Aurstad, May Høegh, Aslaug Mobråten.

Andre rekke: Roald Vestli, Sigmund Ødegård, Steinar Rønning, Kjell Lindberg, Oddmar Rinden, Leif Bäckmann, lærer Bjarne Rustad.

Bakre rekke: Britt Rynning, Anne Lise Lindberg, Gunhild Gylterud, Harry Svendsen, Randi Karterud, Aud Høegh, Sigrun (Bitten) Holdhus, Åse Høegh, Gerd Gylterud, Ulla Narvestad.



